

УДК 65.012.45 : 657
JEL Classification: M40

Н. Ю. Єршова

кандидат економічних наук, доцент

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Н. Ю. Ершова

кандидат экономических наук, доцент

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт»

N. Y. Yershova

kandidat of economics, associate professor

National technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

ІНФОРМАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ РЕСУРС УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ИНФОРМАЦИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ INFORMATION IS A KEY RESOURCE FOR ENTERPRISE MANAGEMENT

Розглянуто значимість інформаційного ресурсу в управлінні підприємством. Узагальнено особливості інформації та надана їх характеристика. Запропоновано матрицю інформаційного навантаження за критеріями: розкриття та трансляція. Досліджено інформаційні потоки в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

Ключові слова: інформація, контур управління, інформаційний ресурс, інформаційні потоки, користувачі інформації, обліково-аналітичне забезпечення, бухгалтерський облік.

Рассмотрена значимость информационного ресурса в управлении предприятием. Обобщены особенности информации и представлена их характеристика. Предложена матрица информационной нагрузки по критериям: раскрытие и трансляция. Исследованы информационные потоки в системе учетно-аналитического обеспечения управления предприятием.

Ключевые слова: информация, контур управления, информационный ресурс, информационные потоки, пользователи информации, учетно-аналитическое обеспечение, бухгалтерский учет.

The significance of the information resource in the management of the enterprise is considered. Features information and their characteristics are summarized. Matrix information load on the criteria: disclosure and broadcast is offered. Information flows in the system of accounting and analytical support of enterprise management are investigated.

Key words: information, control loop, a resource of information, information flows, and users of information, registration-analytical support, accounting.

Постановка проблеми. В теперішній час інформаційні ресурси, поряд з природними, людськими, фінансовими, енергетичними ресурсами стають одними з найбільш цінних ресурсів з особливими характеристиками, оскільки є безпосереднім продуктом інтелектуальної діяльності найбільш кваліфікованої і креативно-активної частини населення. Значимість інформаційного ресурсу підвищується переходом до нової економіки – «економіки знань». Інформація є предметом і результатом управлінської праці, засобом обґрунтування управлінських рішень, без яких процес впливу керуючої підсистеми на керовану та їх взаємодії неможливий. Вдосконалення системи управління організацією пов'язано з модер-

нізацією інформаційних систем, що й визначає першорядне значення інформації.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженню інформації, методології та організації бухгалтерського обліку як основного джерела інформації для потреб управління та окремої інформаційної системи розглядали багато вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед вітчизняних авторів слід відзначити таких: М. Т. Білуху, М. І. Бондара, О. С. Бородкіна, О. М. Брадула, Ф. Ф. Бутинця, Б. І. Валуєва, А. М. Герасимовича, Г. М. Давидова, В. П. Завгороднього, Л. М. Кіндрацьку, Г. Г. Кірейцева, М. В. Кузьмінського, Ю. А. Кузьмінського, В. Г. Линника, Л. Г. Ловінську, М. Р. Лучка, Є. В. Мниха, Л. В. Нападовську, П. П. Німчинова,

О. В. Олійника, Ю. І. Осадчого, О. А. Петрик, М. С. Пушкаря, В. Я. Савченка, С. В. Свірко, Ю. С. Цал-Цалко, Швеця, В. О. Шевчука, а також зарубіжних учених і практиків: А. Апчерча, М. Ф. ван Бреда, Р. В. Віла, Д. Друрі, Р. Каплана, Д. Колдуела, М. Р. Метью, Б. Ніддза, О. Є. Ніколаєва, Б. Райана, Я. В. Соколова, В. І. Ткача, М. В. Ткача, А. Д. Шеремета, Ч. Т. Хорнгрена.

Невирішені раніше питання загальної проблеми. У пропонованих концепціях управління підприємством питання інформаційного контуру для потреб управління залишається відкритим, оскільки наукова розробленість теоретичних і методологічних положень визначення інформаційної концепції для цілей управління є недостатньою. Потребують подальшого розвитку питання класифікації інформації для цілей управління, формування блоків інформаційної системи для цілей управління підприємством.

Ціль статті. Дослідження ролі та значення інформаційних ресурсів, напрацювання рекомендацій щодо покращення та вдосконалення процесу формування інформації для цілей управління.

Виклад основного матеріалу. Підвищення ролі інформаційних ресурсів в розвитку суспільства, галузей, регіонів, підприємств та організацій пов'язане зі стрімким зростанням значення інформації. Інформація (від латинського «*informatio*» – пояснення) це унікальна категорія, характерна для всіх напрямів науки, для всіх сфер практичної діяльності, у тому числі управлінської. Інформація забезпечує реалізацію фундаментальних принципів системних досліджень: когерентності, комунікативності, ієрархічності та інших.

На сьогодні інформація це багатозначне поняття, грані якого розкриваються через різні її визначення. Інформація – це позначення змісту, отриманого від зовнішнього світу в процесі пристосування до нього; інформація – заперечення ентропії; інформація – комунікація та зв'язок, у процесі якого усувається невизначеність; інформація – передача різноманіття; інформація – оригінальність, новизна, міра складності структур; інформація – ймовірність вибору; інформація – відбита різноманітність [1–3, 8 та ін.].

У найбільш загальному вигляді інформація розглядається як сукупність різних відомостей про події, що відбуваються у зовнішньому по відношенню до даної системи середовищі, і в самій системі, повідомлень про зміни параметрів системи. У нормативно-правовому сенсі інформація визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [4]. В тео-

рії управління інформація визначається як сукупність відомостей про зміни, які відбуваються в системі і навколишньому її середовищі; це обмін даними; це сукупність даних про процеси, що протікають всередині об'єкта управління та його оточенні для обґрунтування прийняття управлінського рішення; це нові відомості, які характеризують управлінську ситуацію, знижують рівень невизначеності ті ін. [6]. В умовах соціально-організованої матерії сутність інформації полягає в її комунікативній функції, що відбиває фактичний і бажаний стан цілеспрямованого взаємодії всіх елементів систем матеріального світу [12].

Унікальність інформації проявляється в її властивостях наявності, самовідображення, значущості, безмежності, своєрідності, в одночасному прояві її суб'єктивності та об'єктивності. Інформація є предметом дослідження і результатом дослідження, причому не має яскраво вираженої форми кінцевого використання, характеризується великою масовістю і об'ємністю, вона є абстрактним поняттям, але разом з тим вона відображає властивості матеріального об'єкта і не може виникнути з нічого [7–9 та ін.]. Інформації властива здатність екстракції знань із середовища, що дозволяє суттєво підвищувати якість інформаційного забезпечення для вирішення і реалізації управлінських завдань стратегічної та оперативної орієнтації підприємства. Перелічені властивості характеризують інформацію порівняно з іншими видами ресурсів як особливий ресурс, який єдиний серед них не тільки не виснажується, але і збільшується, якісно вдосконалюється, завдяки чому сприяє найбільш раціональному та ефективному збереженню всіх інших ресурсів, а в деяких випадках – розширенню і створенню нових.

Узагальнення наукових підходів дозволяє виділити такі особливості інформації (рис. 1) [5, 7, 11 та ін.]. Процес формування інформації починається з визначення, класифікації, оцінки, вимірювання господарських операцій підприємств та інших економічно значущих відомостей з метою їх систематизації та групування. Далі здійснюється оцінка інформації, необхідної для управління і її обробка. Потім інформація підлягає реєстрації (відображення інформації в документах, реєстрах, звітах) і поданню споживачеві (суб'єкту управління).

Діада інформації та управління проявляється у тому, що інформація утворюється внаслідок управління, а управління є наслідком інформації. З нашого погляду, інформація для цілей управління формується у внутрішньому середовищі підприємства, оскільки управління підприєм-

ством здійснюється на основі інформації, більша частина якої поставляється системою бухгалтерського обліку.

Формування інформації для цілей управління організацією пропонується в системах іменованих «обліково-аналітична система» [9], «інформаційне забезпечення» [11], «інформаційне поле» [10], «обліково-інформаційна система» [6, 7], «обліково-аналітичне забезпечення» [6, 7].

Бухгалтерський облік як наука має специфічну предметну область; понятійний апарат, організований в теорію; метод у вигляді суворо визначених процедур збору і представлення даних. У загальній системі інформації кожного підприємства підсистема (система) інформації фінансо-

вої звітності займає одне з головних місць (по відношенню до загальної системи інформації її можна розглядати як підсистему, що функціонує в тісній взаємодії з іншими, наприклад з системою статистичної інформації. Проте, на сьогодні постає питання розширення сфери інтересів до інформації, формованої у бухгалтерському обліку. Інтереси зацікавлених користувачів облікової інформації значно різняться, і бухгалтерський облік на сьогодні не може задовольнити всі інформаційні потреби цих користувачів у повному обсязі. Тому є об'єктивні причини. Так, принцип нейтральності інформації втрачає свій сенс при формуванні бухгалтерської звітності, тому, що звітність, яка характеризується ознаками прозо-

Рис. 1. Особливості інформації та їх характеристика (фрагмент)

рості, не може одночасно володіти ознаками нейтральності, оскільки обмежує інтереси окремих класів користувачів. Наприклад, прозора звітність часто ігнорує інтереси реальних акціонерів, фіскальних органів та інших категорій користувачів. Розгляд питань пріоритету груп користувачів бухгалтерської інформації дозволив встановити, що останнім часом акцент зміщується від інвестора – до інституційного інвестора, від користувача-бухгалтера до професійного користувача-фінансового аналітика. З метою задоволення інтересів різних груп користувачів бухгалтерської інформації варто ввести критерії розкриття та трансляція (від лат. *transfere* – «передавати»,

«переносити», *передача*). В такому разі доцільними є поняття «активне» та «пасивне» розкриття інформації для користувачів і «активна» та «пасивна» трансляція інформації. Такий підхід уможливорює формування матриці інформаційного навантаження за критеріями: розкриття та трансляція (рис. 2). За критерієм «трансляція» проводиться оцінка наявності інфраструктури доступу до інформації; відкритості, розповсюдження даних про підприємство. Так поняття «активна трансляція» передбачає можливість максимально зручного отримання інформації для користувачів без обмежень доступу до періодів її формування.

		РОЗКРИТТЯ	
		пасивне	активне
ТРАНСЛЯЦІЯ	пасивна	X_{11}	X_{12}
	активна	X_{21}	X_{22}

Рис. 2. Матриця інформаційного навантаження за критеріями: розкриття та трансляція

Поняття «пасивна трансляція» передбачає отримання інформації певною групою користувачів (акціонери, власники, державні органи тощо), нерозповсюдження даних про підприємство, обмеження доступу до інформації.

За критерієм «розкриття» проводиться оцінка ступеню розкриття фактів господарського життя підприємства. Так поняття «активне розкриття» передбачає розкриття користувачам максимальної інформації фінансової звітності та даних іншої звітності стосовно діяльності підприємства, можливість отримання інформації різного роду як за звітний, так і за попередній періоди, а також на поточний момент часу. Поняття «пасивне розкриття» передбачає розкриття інформації формального характеру, що передбачено стандартами, положеннями. Квадрант матриці (рис. 2) X_{22} – характеризується максимальними трансляційними можливостями та високим ступенем розкриття. Квадранти матриці X_{21} , X_{12} – характеризуються повільними трансляційними можливостями та задовільним ступенем розкриття. Квадрант матриці X_{11} – характеризується низькими трансляційними можливостями та низьким ступенем розкриття інформації.

Трансляційні можливості та процеси розкриття інформації супроводжуються численними інформаційними потоками. Потоки інформації, що направляється від суб'єкта до об'єкта управлін-

ня, та інформації про досягнуті показники в зворотному напрямку, являють собою інформаційні зв'язки між суб'єктом та об'єктом управління. Ефективність управління досягається за допомогою зворотного зв'язку (амбівалентності) – отримання інформації про поточний стан керованого об'єкта. Отже, інформаційна область повинна забезпечувати взаємозв'язок різних інформаційних потоків як основу для взаємодії всіх функцій управління підприємством. Інформаційний потік це цілеспрямований рух інформації від джерел до споживачів за вертикальним або горизонтальним напрямом, якій складається з формальних інформаційних потоків (регламентуються документообігом у паперовому або електронному вигляді; визначають повноваження і рівні управлінських рішень) та неформальних інформаційних потоків (не можуть бути формалізовані і тому не регламентуються; визначають характер управлінських рішень). Раціоналізація інформаційних потоків має на меті виключити дублювання інформації, мінімізувати маршрути її проходження та забезпечити раціональний обмін інформацією між суб'єктами управління. В процесі управління постійно відбувається обмін інформацією.

Рух інформації через інформаційні потоки в кінцевому підсумку у відповідності з поставленою метою визначає інформаційне забезпечення

управлінського процесу – регулярне надходження інформації для її користувачів, необхідної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Інформаційне забезпечення системи управління – це сукупність інформаційних ресурсів (інформаційна база і способи її організації, необхідні та придатні для реалізації аналітичних і управлінських процедур, що забезпечують фінансово-господарську діяльність підприємства.

На основі змістовного аналізу літературних джерел і оцінки сучасного стану бухгалтерського обліку об'єктивно постає необхідність розробки принципово нової інформаційної концепції для цілей управління підприємством. З нашого погляду, концепція інтегрованої інформаційної системи в загальному вигляді може бути представлена у вигляді моделі системоутворюючих елементів:

- цільова спрямованість,
- техноструктура,
- науково-практичний інструментарій,
- функціональні компоненти.

Цільова спрямованість формує інтеграцію елементів підприємства як системи в єдине ціле, його функціонування і розвиток. Функціональне призначення інформаційного забезпечення системи управління підприємством спрямоване на досягнення цільової спрямованості. Системність, яка виражена взаємовідносинами суб'єктів і об'єктів управління в процесі реалізації функцій управління і формування інформації, яка забезпечує ці функції є однією з найважливіших характеристик обліково-аналітичного забезпечення дієвого управління підприємством. Система обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством характеризується ієрархією рівнів формування інформації (первинний, аналітичний облік, систематизація інформації на рахунках обліку, формування показників звітності), широким спектром видів інформації, яка відноситься до конкретного об'єкту обліку; стадіями бізнес-процесу, різними підсистемами обліку (бухгалтерський, управлінський, стратегічний, податковий). У кожному інформаційному блоці можна визначити ключовий показник (показники), який слід брати до уваги при обґрунтування управлінських рішень.

Висновки. Підвищення ефективності управління в цілому – це комплексне завдання, що залежить від багатьох факторів, одним з яких є інформаційне забезпечення системи управління організацією. Інформація стає найбільш значущим продуктом, виробленим в суспільстві, і товаром, що користуються постійним високим попитом, оскільки саме корисна інформованість роз-

глядається як вирішальний фактор в оптимізації управління будь-якими процесами.

Бібліографічні посилання

1. Blair D.C., Gordon M.D. The management and control of written information // *Information & Management*. – 1991. – 20. – P. 239 – 246.
2. Galliers R.D. Research issues in information systems // *Journal of information technology*. – 1993. – 8. – P. 92 – 98.
3. Бриллюэн Л. Наука и теория информации / Л. Бриллюэн. – М., 1960.
4. Закон України «Про інформацію»: Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>.
5. Кузьмін О. Є. Формування і використання інформаційної системи управління економічним розвитком підприємства : [монографія] / О. Є. Кузьмін, Н. Г. Георгіаді. – Л. : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2006. – 368 с.
6. Інформаційні системи на підприємствах: розвиток теорії та практики : [монографія] / С. І. Левицький, Р. М. Лепа, Ю. О. Коваленко [та ін.] / НАН України. Інститут економіки промисловості ; [за ред. М. М. Лепи]. – Донецьк : ООО «Юго-восток», Лтд, 2007. – 250 с.
7. Маслова О. Г. Современные учетные концепции и их влияние на учетно-аналитическую систему предприятия // *Управленческий учет*. – 2009. – № 1. – С. 73–79.
8. Моль А. Теория информации и эстетическое восприятие / А. Моль. – М., 1966.
9. Пономарева Н. И. Методология формирования учетно-аналитических систем в строительных организациях : автореф. дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.12 / Пономарева Н. И. – М., 2009.
10. Русакова Е. В. Информационный потенциал промышленных предприятий: экономическая категория, оценка эффективности, резервы повышения : монография / Е. В. Русакова. – Самара : АсГард, 2009. – 137 с.
11. Шапорова О. И. Парадигмы управленческой учетно-аналитической системы оценочных показателей : автореф. дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.12 / Шапорова О. И. – Ростов н/Д, 2010.
12. Шеер А. В. Бизнес-процессы. Основные понятия. Теория. Методы. (Развитие и реинжиниринг знаний фирмы) : пер. с англ. / А. В. Шеер. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательский Дом «Консул», 1999. – 340 с.

List of references

1. Blair D.C., Gordon M.D. The management and control of written information // *Information & Management*. – 1991. – 20. – P. 239 – 246.
2. Galliers R.D. Research issues in information systems // *Journal of information technology*. – 1993. – 8. – P. 92 – 98.
3. Brillouin L. Science and information theory. M. 1960.

4. The law of Ukraine «On information» access to the document <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>.
5. Kuzmin P.U Formation and use of the information system of economic management of the enterprise: [the monograph] / A.U Kuzmin, N.G. Georgiadi - Lviv: Publishing house of the National University «Lviv Polytechnic national University», 2006. – 368 p.
6. Levitsky S.R Information systems at the enterprises: development theory and practice: [the monograph] / S.R Levitsky, R.M. Lepa, Y. Kovalenko, A.V. Phinagina, K.V. Harina / NAS of Ukraine. Institute of Economics of industry: [editor R.M. Lepa]. – Donetsk: LLC «South-East», Ltd, 2007. – 250 p.
7. Maslova O.G Modern accounts concepts and their impact on accounting, analytical system of an enterprise // Management accounting. 2009. № 1. P.73-79.
8. Mol A. Information Theory and aesthetic perception. M., 1966.
9. Ponomareva N.I Methodology of accounting and analytical systems in the building organizations: Avtoref. dis. ... Dr. Econ. Sciences: 08.00.12. M., 2009.
10. Ivanova E.V. Information potential of the industrial enterprises: economic category, performance assessment, reserves for increasing the monograph. Samara: Asgard, 2009. 137 p.
11. Shaporova O.I. Paradigm the system of managerial accounting and analytical of performance indicators: Avtoref. dis. ... Dr. Econ. Sciences: 08.00.12. Rostov n/D, 2010.
12. Scheer A.V. Business processes. Basic concepts. Theory. Methods. (Development and reengineering of knowledge of the firm). – M : Publishing House «Consult». – 1999. – 340 p.